

**AKTIVITI PAJAKAN HASIL-MAHSUL
DI NEGERI KEDAH SEMASA ERA
SULTAN ABDUL HAMID HALIM SHAH,
1897-1900**

BOHARI BIN SANIP

UNIVERSITI SAINS MALAYSIA

2019

**AKTIVITI PAJAKAN HASIL-MAHSUL
DI NEGERI KEDAH SEMASA ERA
SULTAN ABDUL HAMID HALIM SHAH,
1897-1900**

oleh

BOHARI BIN SANIP

**Tesis yang diserahkan untuk
memenuhi keperluan bagi
Ijazah Sarjana Sejarah**

April 2019

PENGHARGAAN

Terlebih dahulu saya ingin memanjatkan rasa kesyukuran ke hadrat Ilahi kerana dengan izin dan rahmatNya, akhirnya saya berjaya menyiapkan kajian ini. Dengan rasa tulus ikhlas, saya ingin merakamkan jutaan terima kasih kepada pensyarah penyelia Dr. Sah Hadiyatan Bin Ismail atas bimbingan dan tunjuk ajar yang diberi sepanjang tempoh pelaksanaan kajian ini. Sekalung penghargaan juga ditujukan kepada bekas pensyarah penyelia Prof. Dr. Ahmad Jelani Bin Halimi yang banyak membantu serta memberi nasihat yang berguna kepada saya untuk melengkapkan kajian ini.

Terima kasih juga kepada Arkib Negara Cawangan Kedah atas kerjasama yang baik serta bantuan yang diberi dalam mendapatkan sumber sokongan kajian saya. Tidak ketinggalan juga buat semua pensyarah yang terlibat sama ada secara langsung atau tidak langsung dalam memberi pandangan serta bimbingan kepada saya.

Penghargaan ini juga ditujukan kepada kedua-dua ibu bapa, keluarga dan rakan-rakan atas sokongan dan kerjasama yang diberikan sehingga kajian ini dapat diselesaikan sepenuhnya.

ISI KANDUNGAN

Penghargaan	ii
Isi Kandungan	iii
Senarai Jadual	vii
Senarai Singkatan	viii
Abstrak	ix
Abstract	x

BAB 1 – PENGENALAN

1.1	Pengenalan	1
1.2	Permasalahan Kajian	3
1.3	Skop dan Batasan Kajian	9
1.4	Objektif Kajian	10
1.5	Metadologi Kajian	11
	1.5.1 Kajian Arkib	12
	1.5.2 Kajian Perpustakaan	13
1.6	Sorotan Kajian	15
1.7	Kepentingan Kajian	27
1.8	Pembahagian Bab	28
1.9	Kesimpulan	31

BAB 2 - SULTAN ABDUL HAMID HALIM SHAH

2.1	Pengenalan	32
2.2	Latar Belakang Sultan Abdul Hamid Halim Shah	33
2.3	Sultan Abdul Hamid Halim Shah: Pengasas Kedah Moden	37
2.3.1	Dasar Hubungan Luar	37
2.3.2	Dasar Pentadbiran	39
2.3.3	Pembaharuan Dalam Bidang Sosial	41
2.3.4	Pembaharuan Dalam Bidang Ekonomi	46
2.4	Kesimpulan	51

BAB 3 – PAJAK HASIL MAHSUL KEDAH

3.1	Pengenalan	52
3.2	Pajakan Hasil-Mahsul Negeri	59
3.3	Aktiviti Pajakan Hasil-Mahsul Kedah 1897-1900M (1315-1318H)	63
3.3.1	Pajak Candu di Kedah	68
3.3.2	Pajak Judi	73
3.3.3	Pajak Timah	74
3.3.4	Pajak Gadai	78
3.3.5	Pajak Arak	80
3.3.6	Pajak Ubi Kayu	83
3.3.7	Pajak Kayu (Hasil Hutan)	87
3.3.8	Pajak Padi Beras	91
3.3.9	Pajak Hasil Tiang	94
3.3.10	Pajak Tahi Kelawar	95
3.3.11	Pajak Hasil Ternakan	96

3.3.12 Pajak Gantang Cupak	99
3.3.13 Pajak Siput, Teripang, Telur Penyu, Rotan dan Getah Damar	100
3.4 Syarat-syarat Pajak	101
3.4.1 Jangkamasa Pajak	101
3.4.2 Kadar Pajak dan Cagar	102
3.5 Kesimpulan	105

BAB 4 – PERKEMBANGAN EKONOMI KEDAH SEHINGGA TAHUN 1900

4.1 Pengenalan	109
4.2 Ekonomi Kedah Sehingga Tahun 1900	111
4.3 Perkembangan Tanaman Padi dan Sistem Pajak di Kedah	119
4.4 Aktiviti Pajak Pelbagai Sumber Sebagai Teras Ekonomi Komersil Kedah	132
4.5 Aktiviti Pajak Hasil-Mahsul Kedah dan Perolehan Hasil Pajak	141
4.6 Kesimpulan	147

BAB 5 – PERANAN PEMAJAK CINA DALAM AKTIVITI PAJAKAN

5.1 Pengenalan	152
5.2 Kedatangan Orang Cina dan Perkembangan Ekonomi Kedah	155
5.3 Dominasi Peniaga dan Pemodal Cina di Kedah	160
5.4 Peniaga Cina, Milikan Hak Pajak Hasil-Mahsul Kedah dan Kesannya	175
5.5 Kesimpulan	191

BAB 6 – KESIMPULAN

193

BIBLIOGRAFI

202

SENARAI JADUAL

	Halaman
Jadual 3.1 Kutipan Pajak Hasil-Mahsul Kedah	65
Jadual 3.2 Kutipan Pajak Hasil-Mahsul Kedah Mengikut Kaum	66
Jadual 3.3 Pajak Timah dan Syarat Pajakan	75
Jadual 3.4 Pajak Arak dan Syarat Pajakan	82
Jadual 3.5 Pajak Hasil Ternakan dan Tempoh Pajakan	97
Jadual 4.1 Hasil Eksport Pelabuhan Kedah ke Pulau Pinang, 1873	129
Jadual 4.2 Statistik Hasil Pajakan Ubi Kayu	133
Jadual 4.3 Pajakan Pelbagai Sumber Ekonomi	136
Jadual 4.4 Penyata Pendapatan Tahunan Hasil Pajakan Kedah 1897-1900M	141
Jadual 5.1 Nilai Pajakan Setahun Bagi Beberapa Pajakan Hasil-Mahsul Kedah 1900-1901M	171
Jadual 5.2 Pajak Candu Kedah 1895-1900M	172
Jadual 5.3 Statistik Hasil Pajakan Dari Sektor Perlombongan	181
Jadual 5.4 Penyata Peruntukan Perbelanjaan Pentadbiran Kedah 1896-1900M	183
Jadual 5.5 Ahli Tertinggi Persatuan Pengilang Beras dan Peniaga Padi.	187

SENARAI SINGKATAN

JMBRAS	Journal of The Malaysian Branch of The Royal Asiatic Society
KAR	Kedah Annual Report
MBRAS	The Malaysian Branch of The Royal Asiatic Society
PGSC	Penang Gazette and Straits Chronicle
SHTI	Syarikat Hindia Timur Inggeris
SMSAH	Surat-Menyurat Sultan Abdul Hamid
VOC	Verenigde Oostndische Compagnie (Syarikat Hindia Timur Belanda)

**AKTIVITI PAJAKAN HASIL-MAHSUL DI NEGERI KEDAH
SEMASA ERA SULTAN ABDUL HAMID HALIM SHAH, 1897-1900**

ABSTRAK

Surat- menyurat Sultan Abdul Hamid Halim Shah merupakan rekod kerajaan yang menjadi koleksi terbesar di Arkib Negara Cawangan Kedah. Terdapat sejumlah 2951 halaman naskah tulisan tangan dalam huruf Jawi yang terkandung dalam 14 buah buku berdasarkan tahun-tahun yang meliputi sekitar 1300-1362 Hijrah (1882-1943 Masihi). Koleksi ini merupakan sebahagian daripada kumpulan salinan surat-menyurat zaman pemerintahan DYMM Sultan Abdul Hamid Halim Shah, Sultan Kedah yang ke-26 (1882-1943M). Kajian ini membincangkan pelaksanaan aktiviti pajakan hasil-mahsul di Kedah yang telah melalui usaha-usaha penambahbaikan. Kajian berfokus kepada koleksi Surat-Menyurat Sultan Abdul Hamid (SMSAH) antara tahun 1897-1900M (1315-1317H). Berdasarkan SMSAH, sistem ekonomi yang dijalankan melibatkan kegiatan ekonomi seperti pertanian, penternakan, perhutanan, perlombongan dan aktiviti dagangan beberapa komoditi lain. Pajakan hasil-mahsul Kedah merupakan penambahbaikan dalam pelaksanaan kutipan cukai yang telah diperkenalkan semasa pemerintahan Sultan Abdul Hamid Halim Shah. Aktiviti pajakan ini sebahagian besarnya didominasi oleh pemajak dan peniaga Cina seterusnya mengubah bentuk ekonomi Kedah daripada bersifat tradisional kepada aktiviti ekonomi komersial. Walau bagaimanapun, perkembangan ini memberi impak sosial dan ekonomi dalam kalangan masyarakat tempatan pada waktu itu walaupun telah membawa kepada peningkatan hasil pendapatan kerajaan serta menjadi satu mekanisme perolehan sumber pendapatan Kedah ketika itu.

**LEASING ACTIVITIES IN KEDAH STATE IN THE ERA OF SULTAN
ABDUL HAMID HALIM SHAH, 1897-1900**

ABSTRACT

His Royal Highness Sultan Abdul Hamid's compendium of official letters is one of the biggest governments' records in Kedah's branch of National Archives of Malaysia. There are 2951 pages of handwritten letters written in Jawi beautifully collected in 14 books dated from 1300 to 1362H. This collection is part of the precious manuscripts gathered from His Royal Highness Sultan Abdul Hamid's ruling period as the 26th Sultan of Kedah (1882-1943 M). This study discussed the implications of leasing implementation on merchandise and natural resources in Kedah which had undergone better reinforcement during His Royal Highness Sultan Abdul Hamid's reign. Thus, this study is focused on Surat-menyurat Sultan Abdul Hamid (SMSAH)'s collection from the year of 1897 to 1900M. As depicted in SMSAH, there were various sources contributing to the economic growth in Kedah namely agricultural, plantations, forestry, mining and trading. By introducing the leasing system on these areas, His Royal Highness managed to reinforce better taxation scheme. The leasing system was largely dominated by Chinese traders and this scenario had contributed to the modernisation and commercialisation of previous traditional economic activities in Kedah. Although the system managed to escalate and improve financial status of the state and has become one of the major financial sources to the ruling government, it had given an impact to the socioeconomic status of the local society at that time.

Bab 1

PENGENALAN

1.1 Pengenalan

Aktiviti perdagangan merupakan aktiviti penting dalam sistem ekonomi Kedah sejak kegemilangan tamadun Lembah Bujang lagi. Di awal penglibatan masyarakat tempatan dalam aktiviti perdagangan, aktiviti bertukar barang merupakan kaedah yang diamalkan pada waktu tersebut. Kepesatan aktiviti perdagangan di Kedah pada waktu tersebut telah membawa kepada kewujudan pelabuhan yang berfungsi sebagai pusat pengumpulan dan pertukaran barang dagangan.¹

Perkembangan aktiviti perdagangan era Kesultanan Kedah dapat dilihat secara jelas bermula abad ke-17 iaitu era pemerintahan Sultan Sulaiman Shah II, Sultan Kedah ke-12 (1602-1619). Era kegemilangan ini akhirnya musnah apabila tindakan armada Aceh memusnahkan ladang-ladang lada hitam di dataran Kedah dan Pulau Langkawi ekoran tanggapan Aceh Kedah berusaha untuk memonopoli aktiviti penanaman dan penghasilan tanaman ini pada waktu tersebut.² Era pemerintahan Sultan Abdul Hamid Halim Shah, 1882-1943, Sultan Kedah yang ke-26, pembangunan ekonomi Kedah giat dilaksanakan. Pelbagai pembaharuan telah dilaksanakan meliputi aspek pentadbiran, ekonomi dan juga sosial.

Dalam bidang ekonomi, Sultan Abdul Hamid telah menyumbang kepada usaha-usaha penambahbaikan yang sangat besar. Kebergantungan ekonomi Kedah kepada aktiviti pertanian secara tradisional, telah ditambahbaik oleh baginda melalui

¹ Wan Shamsudin Mohd Yusof, *Perdagangan Kedah Sehingga Abad Kesembilan Belas*, Dalam *Polemik Sejarah Malaysia*, Jilid 2, Kementerian Penerangan Komunikasi dan Kebudayaan Malaysia, Arkib Negara Malaysia, Kuala Lumpur, hlm. 277.

² *Ibid.* hlm. 279.

usaha-usaha mempelbagaikan aktiviti ekonomi pelbagai sumber sebagai usaha membawa pembaharuan di Kedah. Selain itu, kaedah kutipan hasil-mahsul juga diperbaharui dengan mengurangkan pengawalan aktiviti ekonomi dalam kalangan keluarga diraja. Kewibawaan dan kedudukan seorang Sultan adalah bergantung kepada kuasa milikan ekonominya. Sharom Ahmat menjelaskan,

*“..... the economic resource of Kedah were centralized in the hands of the Sultan. This meant that the chiefs were dependent upon the Sultan for their income, forcing them also to the line.”*³

Menyedari hakikat ini, Sultan Abdul Hamid telah melaksanakan penambahbaikan dalam pengurusan ekonomi di Kedah. Baginda telah menambahbaik pelaksanaan aktiviti pajakan hasil-mahsul ke seluruh daerah di Kedah. Usaha-usaha menambahbaik pelaksanaan aktiviti pajakan ini melalui kaedah kutipan hasil-mahsul yang diwakilkan kepada pemegang-pemegang pajak. Pemegang-pemegang pajak ini merupakan wakil Sultan dalam menguruskan aktiviti dagangan sumber-sumber ekonomi Kedah melalui syarat-syarat yang telah ditetapkan dalam surat-surat pajak hasil-mahsul negeri.⁴

Hubungan yang rapat antara Sultan Abdul Hamid dengan Wan Muhammad Saman iaitu Perdana Menteri Kedah, menjadi sokongan kepada kelancaran pegurusan sumber ekonomi Kedah. Kebolehan Wan Muhammad Saman⁵ dalam mengurus pentadbiran negeri, serta usaha melengkapkan kemudahan pertanian di

³ Mat Kassim Abdul Majid, *The Structure of Economy of Kedah, 1879-1905*, Dalam Sultan Abdul Hamid Shah (1864-1945) Pengasas Kedah Modern, Lindungan Bulan 19 Nov. 1981, Persatuan Sejarah Malaysia Cawangan Kedah, hlm. 13.

⁴ Surat-surat pajak hasil-mahsul negeri antara Sultan dan pemegang pajak dicatatkan di dalam kumpulan Surat-menyurat Sultan Abdul Hamid Buku 7 dan 9, antara tahun 1897-1900M.

⁵ Nama penuh beliau ialah Wan Muhammad Saman bin Wan Ismail. Beliau dilahirkan di Alor Jangus pada tahun 1830-an. Wan Muhammad Saman juga dikenali sebagai Tokoh Pembangunan Negeri Kedah kerana berjaya mencetuskan idea untuk membina terusan sepanjang 22 batu bermula dari Alor Setar hingga ke Kaki Gunung Jerai. Hasil usaha beliau itu maka bermulalah titik tolak ke arah pembangunan Negeri Kedah terutamanya dalam bidang pertanian. Wan Muhammad Saman meninggal dunia pada 14 Disember 1898 dan dikebumikan di Makam DiRaja Langgar. Tempatnya sebagai Perdana Menteri Kedah telah diganti oleh Tengku Abdul Aziz.

Kedah telah berjaya menarik penglibatan pemajak dan peniaga luar ke Kedah seterusnya terlibat dalam aktiviti ekonomi semasa pemerintahan Sultan Abdul Hamid.

1.2 Permasalahan Kajian

Perdagangan merupakan aktiviti yang penting dalam sejarah perkembangan ekonomi Kedah. Perkembangan perdagangan (ekonomi) di Kedah telah berkembang dengan pesatnya semenjak zaman Kesultanan Kedah bermula abad ke-17 lagi. Perkembangan ekonomi di Kedah semasa pemerintahan Sultan Abdul Hamid telah melalui langkah-langkah pembaharuan dalam bidang ekonomi sehingga menjadikan Kedah sebagai sebuah negeri yang moden. Kedah merupakan salah sebuah negeri Melayu yang mengalami proses pembangunan yang pesat apabila asas ekonominya telah mengalami pertukaran corak yang bertunjangkan perdagangan berbanding sebelumnya hanya berlandaskan kepada pertanian sara diri khususnya pertanian padi. Perubahan ini telah membentuk beberapa proses perkembangan dalam ekonomi dan politik Kedah. Pembaharuan dan perkembangan ini telah membantu Kedah dalam melaksanakan aktiviti ekonomi pelbagai sumber seterusnya membantu meningkatkan pendapatan negeri serta mengukuhkan pentadbiran Kedah melalui hubungan dagangan dengan Pulau Pinang. Pemerintahan Sultan Abdul Hamid mempunyai hubungan yang rapat dengan Pulau Pinang. Jalinan hubungan ini bukan sahaja dalam aktiviti perdagangan malah meliputi hubungan diplomatik.

Dalam usaha mengukuhkan kedudukan ekonomi negeri, Sultan Abdul Hamid telah melaksanakan transformasi ekonomi melalui pengenalan pajakan hasil-mahsul negeri Kedah. Perubahan ini telah membawa satu pembaharuan dalam sistem ekonomi yang bersifat tradisional kepada satu bentuk sistem ekonomi bersifat

komersil melalui penjualan hasil-mahsul dalam negeri yang berlebihan kepada kumpulan pedagang dengan tujuan mendapatkan keuntungan dan sebagai salah satu sumber pendapatan negara. Pengenalan aktiviti pajak cukai hasil-mahsul oleh negeri Kedah, sebilangan besar aktiviti pajakan dikendalikan oleh pemajak-pemajak dari Pulau Pinang.⁶ Pemilikan hak-hak pajakan hasil-mahsul ini menjadikan hubungan dagangan dan politik antara Kedah dan Pulau Pinang sangat rapat seterusnya mewujudkan jalinan hubungan dagangan yang bersifat timbal balik antara keduanya.

Dalam aspek politik dan pentadbiran, penerimaan pengaruh British ini dikaitkan dengan dasar dan peranan yang dimainkan oleh Sultan Abdul Hamid dengan menyerap dan mengamalkan sistem pentadbiran British sebagai model pentadbiran baginda.⁷ Antara bukti yang mengukuhkan lagi kenyataan ini ialah dalam tahun 1885, Sultan Abdul Hamid telah melakukan lawatan ke negeri Perak dan Singapura. Lawatan yang dijalankan bertujuan untuk meninjau sistem pentadbiran yang diamalkan oleh pihak British di negeri-negeri tersebut.⁸ Kesan daripada lawatan ini, baginda sultan telah melakukan pelbagai pembaharuan dan perubahan dalam sistem pentadbiran di Kedah dengan menubuhkan jabatan-jabatan yang berkaitan dengan pos, telegraf dan tanah.

Kawasan wilayah utara Semenanjung Tanah Melayu merupakan kawasan yang mempunyai penduduk yang terawal dan terbesar jika dibandingkan dengan kawasan di selatan. Pembentukan tamadun dan wilayah berlaku di kawasan itu terlebih dahulu daripada kawasan selatan. Masyarakat di kawasan ini mencerminkan masyarakat satu baka yang melalui pengalaman yang sama tanpa batasan sempadan

⁶ Badriyah Haji Salleh, *Sejarah Ekonomi Kedah Sehingga Kurun Ke-19: Dalam Polemik Sejarah Malaysia*, Jilid 2, Kementerian Penerangan Komunikasi dan Kebudayaan Malaysia, Arkib Negara Malaysia, Kuala Lumpur, hlm. 224.

⁷ Barbara Watson & Leonard Y. Andaya, *Sejarah Malaysia*, Petaling Jaya: Macmillan, 1983, hlm. 223.

⁸ *Ibid.* hlm.223.

sehingga kedatangan British.⁹ Ramai sejarawan menganggap Kedah sebagai negeri yang tertua sekali di Semenanjung Tanah Melayu.¹⁰ Bentuk dan kegiatan ekonomi penduduk Kedah di zaman silam dapat 'disusurgalurkan' daripada pola dan bentuk petempatan serta sistem pemerintahan pada satu-satu era ketika itu. Aktiviti ekonomi di Kedah mula berkembang dengan kawasan perdagangan seperti Lembah Bujang, Sungai Mas, Langgar dan Limbong Kapal. Kedudukan Kedah yang terletak di pintu masuk Selat Melaka serta berpandukan Gunung Jerai menjadikan ia strategik untuk aktiviti perdagangan melalui jalan laut. Lokasi Kedah yang terletak di antara dua tamadun besar iaitu China dan India telah menjadikannya berperanan penting sebagai pusat tukaran (entrepot).

Dalam usaha membawa Kedah ke arah aktiviti ekonomi komersil, Sultan Abdul Hamid telah melaksanakan perubahan dalam aktiviti ekonomi Kedah. Usaha-usaha pembaharuan ini adalah dengan mengubah bentuk ekonomi tradisional kepada ekonomi komersil iaitu melalui aktiviti pajakan hasil-mahsul Kedah dengan melibatkan peranan kumpulan peniaga asing khususnya Cina. Perubahan ini seterusnya mengubah senario penguasaan ekonomi oleh golongan istana, melalui pemberian hak-hak pajakan pelbagai aktiviti ekonomi kepada kumpulan ini sebagai kumpulan pelaksana kepada pihak pentadbiran Kedah. Perubahan ini telah menjadikan kutipan cukai hasil-hasil pajak sebagai mekanisme kutipan hasil pendapatan negeri pada waktu itu. Berdasarkan surat-surat pajak yang dikeluarkan kepada pemajak-pemajak ini, menjadi asas kepada kajian yang dijalankan bagi

⁹ Nik Hasan Shuhaimi bin Nik Abd. Rahman, *Kerajaan Melayu Tua di Utara Semenanjung*, Kertas kerja Simposium Wilayah Perbatasan Malaysia-Thailand, Anjuran Jabatan Sejarah, Universiti Kebangsaan Malaysia, Dewan Anwar Mahmud, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, 16 Mac 1996, hlm. 9.

¹⁰ Jabil Mapjabil, Nooriah Yusof & Ahmad Tharmizzie Mat Jusoh, *Transformasi Pembangunan Ekonomi di Negeri Kedah: Perspektif Historikal (Transformation of Economic Development in the State of Kedah: Historical Perspective)* dalam Prosiding PERKEM V (2), 2010, hlm. 172.

menjelaskan peranan dan kesan pelaksanaan aktiviti pajakan hasil-mahsul Kedah kepada ekonomi Kedah khususnya dan masyarakat tempatan amnya.

Selain membuat penelitian dan kupasan terhadap aktiviti pajakan berdasarkan surat-surat pajak, kajian ini juga diharapkan dapat memberi pengetahuan tentang satu transformasi dalam aktiviti perekonomian masyarakat Melayu khususnya di Kedah. Pelaksanaan sistem pajak di Kedah, telah membuktikan kecenderungan masyarakat Melayu dalam bidang ekonomi komersil walaupun aktiviti pajakan dimonopoli sepenuhnya oleh pihak pemerintah khususnya sultan dan kumpulan-kumpulan pemajak yang bertindak sebagai pelaksana aktiviti ekonomi Kedah pada waktu tersebut. Dalam konteks ini, Sultan mempunyai hak dan kuasa dalam memajak tanah-tanah pertanian kepada golongan pemodal-pemodal khususnya dalam penanaman hasil tani iaitu tanaman padi untuk tujuan eksport.

Selain itu juga, kajian ini menjelaskan peranan yang dimainkan oleh golongan pemodal dan pelabur British dan Cina, khususnya dalam aktiviti pajakan hasil-mahsul di negeri Kedah. Melalui pengaruh dan peranan yang dimainkan oleh pihak ini, telah melahirkan keyakinan yang tinggi dalam kalangan pelabur untuk menjalankan aktiviti perekonomian di Kedah.¹¹ Dalam usaha memastikan bahawa aktiviti pajakan ini sebagai satu sumber pendapatan negeri Kedah pada era pemerintahan Sultan Abdul Hamid, ia sewajarnya dikaji sebagai kajian ilmiah bagi generasi hadapan. Melalui pelbagai usaha telah dilaksanakan oleh pemerintahan Kedah untuk menjadikan aktiviti ekonomi berasaskan pertanian usaha-usaha pembukaan tanah-tanah pertanian untuk penanaman padi dan juga tanaman ladang yang lain seperti ubi kayu, kopi dan sebagainya telah giat dijalankan. Kesungguhan pihak pemerintah ini, dapat dibuktikan melalui kumpulan surat-surat pajak hasil-

¹¹ *Ibid.* hlm. 224.

mahsul Kedah di dalam Buku 7 dan 9 yang terdapat di Koleksi Arkib Negara Cawangan Kedah Perlis sekitar tahun 1897-1900M (1315-1318H) . Selain itu terdapat juga surat-surat persetujuan dan perjanjian pajak memajak yang telah dimeterai oleh Sultan Abdul Hamid dan Raja Muda Tunku Abdul Aziz dengan pihak pemajak yang melibatkan beberapa hasil-mahsul negeri.¹²

Sebagai aktiviti ekonomi yang utama di negeri Kedah pada waktu itu, aktiviti pajakan hasil-mahsul negeri lebih banyak didominasi oleh kumpulan peniaga dan pemodal-pemodal Cina yang datang dari Pulau Pinang dengan memonopoli pajakan hasil-hasil utama seperti candu, arak, judi, pajak gadai dan sebagainya. Penguasaan peniaga-peniaga Cina dalam aktiviti pajakan hasil-mahsul di Kedah wajar dikaji kerana kumpulan ini memainkan peranan yang sangat dominan dalam aktiviti ekonomi Kedah seterusnya meletakkan mereka sebagai kumpulan yang menyumbang kepada peningkatan pendapatan negeri. Walau bagaimanapun, peranan yang dimainkan oleh kumpulan pemajak Melayu tidak dapat diketepikan juga kerana peranan yang dimainkan oleh pemajak Melayu dalam aktiviti pajakan di Kedah juga telah menyumbang kepada peningkatan sumber pendapatan Kedah walaupun pada skala yang kecil melalui penguasaan beberapa jenis pajakan seperti pajak cupak gantang, pajak tiang, pajak pulau keempat dan sebagainya.

Peranan dan sumbangan kumpulan pemajak ini, dalam aktiviti pajakan hasil-mahsul Kedah telah menjadi pemangkin kepada era pembaharuan dan pemodenan dalam sistem pemerintahan Sultan Abdul Hamid dalam bidang ekonomi, sosial, dan politik. Lantaran inilah, aktiviti pajakan hasil-mahsul negeri Kedah semasa pemerintahan Sultan Abdul Hamid wajar dikaji dan diketengahkan kepada umum

¹² Arkib Negara Malaysia, *Polemik Sejarah Malaysia*, Jilid 2. hlm. 282.

kerana mempunyai beberapa keistimewaan dan menjadi satu sumber yang menyumbang kepada pengukuhan sistem ekonomi Kedah pada waktu itu.

Kajian ini memfokuskan kepada aktiviti pajakan hasil-mahsul Kedah sekitar tahun 1897 – 1900M (1315-1317H) merujuk kepada Surat-Menyurat Sultan Abdul Hamid (SMSAH). Tempoh kajian ini melibatkan usaha-usaha pembaharuan ekonomi yang dilaksanakan oleh Sultan Abdul Hamid selaku pemerintah Kedah yang ke-26. Usaha-usaha memajukan bidang ekonomi ini merupakan lanjutan daripada pemerintah terdahulu dengan melibatkan kumpulan pemodal dan peniaga berbanding sebelumnya yang dijalankan oleh pihak istana. Pembaharuan ini berbeza daripada sebelumnya kerana sultan menyerahkan urusan ekonomi kepada kumpulan peniaga dan pemodal melalui sistem pajakan hasil-mahsul. Pemerintah mendapatkan hasil pendapatan negeri daripada pemegang-pemegang pajak melalui kutipan hasil-hasil pajak secara bulanan mengikut kadar pajakan yang telah ditetapkan berdasarkan persetujuan antara pihak pemberi pajak (pemerintah) dengan pemegang pajak (pengusaha). Mekanisme kutipan hasil-hasil pajak juga menjadi asas kepada satu pengurusan hasil-hasil negeri secara sistematik berbanding sebelumnya. Hal ini dapat dibuktikan melalui catatan penerimaan hasil-hasil pajak yang dijelaskan di dalam Buku Penyata Kira-Kira dalam koleksi SMSAH.

Melalui kajian ini juga didapati wujudnya jalinan hubungan antara pihak pemerintah dengan kumpulan peniaga dan pemodal Cina dari Pulau Pinang dan Kedah dalam jaringan perniagaan. Antaranya wujudnya hubungan timbal balik antara keduanya demi kepentingan masing-masing. Di pihak Sultan, hubungan baik yang terjalin menjadi sandaran kepada mendapatkan bantuan pinjaman kewangan dan di pihak peniaga dan pemodal pula menjadi asas kepada mengutip keuntungan daripada aktiviti pajakan yang dijalankan di Kedah.

1.3 Skop Kajian

Kajian ilmiah ini bertujuan untuk menjelaskan aktiviti ekonomi yang dijalankan di Kedah semasa pemerintahan Sultan Abdul Hamid. Kajian ini memfokuskan kepada aktiviti pajakan hasil-mahsul negeri Kedah yang melibatkan aktiviti pertanian, penternakan, perhutanan dan perniagaan hasil-hasil lain seperti candu, arak, judi dan lain-lain. Pengurusan sumber ekonomi yang pelbagai ini telah dipajakkan kepada peniaga-peniaga dari dalam dan luar oleh Sultan Abdul Hamid. Skop kajian ini adalah berfokus kepada aktiviti ekonomi dan perniagaan khususnya aktiviti pajakan hasil-mahsul negeri Kedah antara tahun 1897-1900. Kajian ini hanya melibatkan tempoh sekitar 4 tahun pelaksanaan aktiviti pajakan hasil-mahsul di negeri Kedah. Hal ini kerana pelaksanaan aktiviti pajakan hasil-mahsul era Sultan Abdul Hamid telah melalui proses penambahbaikan dalam pelaksanaannya dalam tempoh tersebut, seperti yang terkandung dalam SMSAH. Kajian ini akan memberikan tumpuan kepada jenis-jenis pajakan melalui kajian terhadap surat-surat pajak yang terkandung dalam Surat-menyurat Sultan Abdul Hamid, Buku 7 dan Surat-menyurat Sultan Abdul Hamid Buku 9, (selepas ini ditulis sebagai SMSAH 7 dan 9). Surat-surat pajak ini merupakan sumber utama yang digunakan dalam kajian ini.

SMSAH 7 dan 9 juga akan digunakan untuk meneliti syarat-syarat pajakan hasil-mahsul ini dan bagaimana aktiviti pajakan hasil-mahsul Kedah pada tempoh tersebut telah memberi impak yang sangat besar dalam kemajuan ekonomi, sosial dan politik di Kedah. Selain daripada itu, nilai kutipan hasil pajakan juga akan diperjelaskan sebagai satu bukti bahawa aktiviti pajakan yang dijalankan dalam pemerintahan baginda Sultan Abdul Hamid, telah menjadi salah satu faktor utama yang mendorong kepada kemajuan ekonomi Kedah ke tahap yang lebih maju.

Kajian ini akan membuat kupasan tentang peranan dan pengaruh yang dimainkan oleh kumpulan pemajak khususnya pemajak Cina yang datang dari Pulau Pinang dan juga Kedah dalam mendominasi aktiviti ekonomi negeri khususnya aktiviti perdagangan yang melibatkan pelbagai hasil-mahsul di Kedah. Melalui penelitian dan kajian kumpulan surat-surat pajak ini, kajian ini akan mengupas tentang sumbangan aktiviti pajakan dalam meningkatkan perolehan sumber pendapatan Kedah serta kesannya terhadap pentadbiran Sultan Abdul Hamid merangkumi aspek sosial, ekonomi dan politik Kedah pada waktu tersebut.

Kajian ini juga menjelaskan peranan pihak pentadbir (Sultan) dan pemegang-pemegang pajak (kumpulan peniaga Cina dan Melayu) dalam mencorakkan sosio-ekonomi di Kedah seterusnya menjana ekonomi Kedah pada waktu tersebut berada pada kedudukan yang kukuh sebelum mengalami krisis kewangan yang sangat serius di penghujung pentadbiran Sultan Abdul Hamid seterusnya mengubah sistem pentadbiran di Kedah ketika itu.

1.4 Objektif Kajian

Pemerintahan Sultan Abdul Hamid merupakan era pembaharuan dalam pemerintahan Kesultanan Kedah. Sultan Abdul Hamid telah melaksanakan usaha-usaha ke arah pembaharuan dalam ekonomi Kedah. Antaranya baginda menggalakkan penanaman padi di negeri Kedah melalui pembinaan terusan sepanjang 22 batu, 24 kaki lebar dan sedalam 5 kaki bermula dari Sungai Kedah ke kaki Gunung Jerai untuk tujuan pengairan kawasan pertanian. Selain itu, Sultan Abdul Hamid juga telah memperkenalkan satu sistem kutipan hasil-mahsul negeri melalui aktiviti pajakan hasil-mahsul negeri yang melibatkan hasil-hasil pertanian, penternakan, perlombongan dan sumber-sumber lain seperti candu, judi, arak dan

pajak gadai. Ketokohan Sultan Abdul Hamid banyak digambarkan melalui kumpulan surat-surat Sultan Abdul Hamid yang terkandung dalam 14 buah buku yang tersimpan di Arkib Negara Cawangan Kedah Perlis. Dalam aspek ekonomi, kumpulan surat-menyurat tersebut banyak menyentuh berkaitan aktiviti pajakan hasil-mahsul negeri Kedah, yang telah dimeterai oleh Sultan Abdul Hamid dengan tauke-tauke pajak berketurunan Melayu dan Cina pada waktu tersebut.

Antara objektif utama kajian adalah :

- 1.4.1 Menjelaskan tentang aktiviti pajakan hasil-mahsul Kedah dalam tahun 1897-1900 melalui koleksi Surat-Menyurat Sultan Abdul Hamid (SMSAH) Buku 7 dan 9.
- 1.4.2 Menganalisis kandungan surat-surat pajak sebagai satu bukti peralihan sistem ekonomi Kedah daripada bentuk tradisi kepada ekonomi komersil.
- 1.4.3 Menganalisis peranan pemajak Cina terhadap pemerintah dan kesannya terhadap perubahan sosial masyarakat Kedah .

1.5 Metodologi Kajian

Secara umumnya, penyelidikan adalah tugas saintifik yang membawa berbagai-bagai cabaran. Dalam usaha mengumpul data dan maklumat yang diperlukan, kajian ini menggunakan kaedah kajian kualitatif. Proses mengumpul maklumat kajian ini dilakukan melalui penganalisan secara terperinci terhadap sumber utama (SMSAH 7 dan 9) yang berkaitan dengan perkara yang dikaji. SMSAH 7 dan 9 adalah sumber utama yang digunakan untuk membuat penjelasan tentang kajian selain menggunakan sumber-sumber sokongan lain seperti jurnal-jurnal sejarah, tesis terdahulu dan sebagainya. Dapatan maklumat daripada sumber

utama akan digunakan untuk menjelaskan objektif kajian ini. Hal ini kerana dokumen yang dikaji dapat memberikan maklumat yang relevan kepada isu dan masalah yang dikaji diperolehi daripada sumber utama ini. Antaranya adalah seperti;

1.5.1 Kajian Arkib

Melalui kajian arkib, penelitian terhadap SMSAH 7 dan SMSAH 9 yang terdapat di Arkib Negara Cawangan Kedah/Perlis telah dilakukan. Terdapat 14 buah buku yang menngumpulkan sejumlah kumpulan surat-menyurat Sultan Abdul Hamid. Surat-surat ini merupakan surat-surat yang telah melalui proses ubah suai dalam tulisan sebelumnya kepada tulisan rumi. Surat-surat ini merangkumi kumpulan surat-surat sekitar tahun 1300-1362H (1882-1943 Masihi). Koleksi ini merupakan sebahagian daripada kumpulan salinan surat-menyurat zaman pemerintahan Almarhum DYMM Sultan Abdul Hamid Halim Shah, Sultan Kedah yang ke-26 (1882-1943 Masihi). Dalam usaha mengumpul maklumat untuk kajian ini, penelitian yang dijalankan adalah berfokus kepada SMSAH 7 dan SMSAH 9, iaitu koleksi surat-menyurat yang menyentuh aktiviti perpajakan hasil-mahsul di Kedah sekitar tahun 1897-1900M (1315-1317H). Kumpulan surat-surat pajak ini melibatkan surat-surat kebenaran menjalankan aktiviti pajakan serta beberapa surat arahan yang dikeluarkan oleh pihak pemerintah berkaitan urusan pajakan yang dijalankan sebagai satu aktiviti ekonomi utama pada era tersebut.

1.5.2 Kajian Perpustakaan

Selain itu, juga dilakukan pembacaan terhadap kajian-kajian terdahulu seperti tesis, jurnal dan kertas kerja berkaitan dengan kegiatan perdagangan dan peranan golongan pemodal-pemodal dalam aktiviti ekonomi di Kedah. Pembacaan dan pencarian maklumat berkaitan dilakukan di Perpustakaan Awam Kedah dan juga Perpustakaan Hamzah Sendut, Universiti Sains Malaysia Pulau Pinang.

Antara bahan-bahan yang digunakan dalam kajian ini ialah jurnal yang bertajuk Warisan Kesultanan Melayu: Surat-menyurat Sultan Abdul Hamid yang telah ditulis oleh Mohd Kasturi Abd. Aziz dalam *International Journal of The Malay Civilisation* 29(2) dalam tahun 2011.

Selain itu, bahan yang digunakan untuk menyokong kajian ini ialah Kajian Malaysia, Vol.33, Supp. 2, 2015 yang dikarang oleh Mahani Musa. Kajian ini bertajuk *“The Memory of The World Register: The Sultan Abdul Hamid Correspondence and Kedah History”*.

Tesis bertajuk *“Manuskrip Undang-undang Kedah; Kajian Unsur-unsur Etnografi Islam 2015”*, oleh Siti Fairus Binti Kamarudin juga diteliti sebagai sumber sokongan dalam kajian ini. Dapatan maklumat daripada tesis ini digunakan untuk membuat hubungkait setiap dapatan maklumat dalam menjelaskan objektif kajian ini. Selain itu tesis yang ditulis oleh Maziar Mozaffari-Falarti bertajuk *“Kedah: The Foundations and Durability of Malay Kingship, 2009”* juga sangat membantu saya dalam kajian ini. Maklumat daripada pembacaan tesis ini mempunyai hubung kait dengan kajian yang dijalankan khususnya dalam aspek kepimpinan dalam pemerintahan Kedah.

Sumber lain yang digunakan dalam kajian ini adalah International Journal of the Malay World and Civilisation (IMAN), 3(2), 2015 bertajuk "*Sejarah Perkembangan Ekonomi Semenanjung Tanah Melayu Dan Sifat Ekonomi Masyarakat Melayu Era Pra-Kolonial*". Jurnal ini ditulis oleh Uqbah Iqbal, Nordin Hussin & Ahmad Ali Seman. Kajian ini menganalisis sejarah perkembangan ekonomi Semenanjung Tanah Melayu dan juga sifat ekonomi masyarakat Melayu di kawasan Pantai Timur dan utara Semenanjung Tanah Melayu era pra-kolonial. Berdasarkan penelitian terhadap sumber ini, ia dapat membantu saya dalam menjelaskan sejarah perkembangan ekonomi Semenanjung Tanah Melayu dari sudut perspektif dunia Melayu, sifat ekonomi masyarakat Melayu era pra-kolonial, dan kesan perdagangan antarabangsa ke atas ekonomi Semenanjung Tanah Melayu pada masa ini. Penjelasan jurnal ini banyak membantu saya dalam membuat perbandingan dalam aspek bentuk atau sifat aktiviti ekonomi di Kedah sebelum penjajahan. Dapatan pembacaan menjadi asas kepada pengukuhan dalam menjelaskan objektif kajian ini.

Kajian ini juga disokong oleh sumber daripada International Journal of Social Science and Humanity, Vol.3. No.4, bertajuk *Business Dominance Among the Malays and Chinese in Malaysia from a Civilizational Perspectives*. Sumber ini ditulis oleh Wan Hasniah Wan Husin. Kajian ini banyak membantu saya dalam menjelaskan sejauh mana berlakunya hubungan perdagangan antara masyarakat Melayu dan peniaga-peniaga berbangsa Cina seterusnya penguasaan kumulan peniaga Cina dalam mendominasi aktiviti ekonomi di Tanah Melayu khususnya Kedah. Dapatan daripada sumber ini, digunakan untuk menganalisis isu itu dari perspektif baru, dengan memberi tumpuan kepada kesan nilai peradaban ke atas dominasi etnik dalam sektor perniagaan.

Kajian ini juga menggunakan sumber daripada buku yang ditulis oleh Wu Xiao An bertajuk "*Chinese Business Networks In The Making of a Malay State: Kedah and The Region 1882-1941*". Dapatkan maklumat daripada buku ini banyak membantu dalam menghuraikan pengaruh serta hubungan dagangan yang melibatkan kumpulan peniaga Cina di Kedah serta aspek pemilikan kuasa pajakan di Kedah antara tahun 1897-1900M.

1.6 Sorotan Kajian

Secara umumnya tidak banyak kajian yang memberi fokus kepada aktiviti ekonomi di Kedah khususnya aktiviti pajakan. Sungguhpun terdapat kajian yang dilakukan namun ianya tidak berfokus kepada aktiviti ekonomi yang pernah berlangsung dalam era pemerintahan Sultan Abdul Hamid Halim Shah.

Mohd Kasturi Nor Bin Abd. Aziz pula, dalam satu artikel bertajuk "*Warisan Kesultanan Melayu: Surat-Menyurat Sultan Abdul Hamid dan Ekonomi Kedah*". Artikel ini membincangkan tentang perkembangan ekonomi Kedah berdasarkan koleksi SMSAH. Penulis telah membuat kupasan serta menjelaskan bahawa ekonomi Kedah era pemerintahan Sultan Abdul Hamid merangkumi aktiviti pertanian, perhutanan, penternakan dan juga aktiviti perlombongan. Penulis menegaskan bahawa, kesemua aktiviti ekonomi ini telah menyumbang kepada pengukuhan ekonomi Kedah serta menjadi asas kepada pembangunan infrastruktur dan juga komunikasi.

Penulis juga menyatakan bahawa perkembangan ekonomi Kedah ketika itu banyak dipengaruhi oleh wujudnya hubungan perdagangan antara Kedah dan Pulau Pinang sekaligus meletakkan ekonomi Kedah dalam kancah ekonomi komersil. Hubungan ekonomi Kedah dengan sistem ekonomi komersil ini telah bermula pada

akhir abad ke-18 lagi melalui hubungan perdagangan dengan Pulau Pinang yang dikuasai oleh Syarikat Hindia Timur Inggeris pada ketika itu.¹³ sekaligus menjadi asas kepada pengukuhan dan penguasaan terhadap bekalan bahan mentah untuk Pulau Pinang.

Selain itu, penulis juga membuat penekanan kepada peranan kumpulan pemodal Cina khususnya dari Pulau Pinang dalam mendominasi aktiviti ekonomi di Kedah. Kumpulan peniaga ini, bukan sahaja bertindak sebagai pelabur, malah mereka juga mempunyai hubungan yang sangat rapat dengan pemerintah Kedah. Melalui hubungan ini, ia menjadi satu asas kepada pengekalan mendapatkan bekalan bahan mentah yang diperlukan oleh Pulau Pinang. Menjelang akhir kurun ke-19, ekonomi Kedah berada di kemuncaknya. Hal ini didorong oleh terdapatnya pelbagai kegiatan ekonomi yang berskala besar seperti pertanian, perlombongan, perladangan dan sebagainya. Kesannya kedudukan ekonomi Kedah mula mengukuh serta pembangunan infrastruktur juga dilaksanakan oleh pemerintah, contohnya dalam kemudahan perhubungan seperti telegraf dan jalan raya.

Perkembangan ekonomi berasaskan pertanian ini telah mendorong Sultan Abdul Hamid menjalankan dasar monopoli sumber tanah untuk dijadikan sebagai tanah penanaman padi. Sebagai uasaha pengukuhan kuasa, baginda telah menyerahkan kuasa memungut hasil padi dengan melantik individu yang rapat dengan baginda untuk menjalankan dan mengutip hasil padi bagi pihak baginda melalui aktiviti pajakan. Di samping penguasaan pemerintah dalam aktiviti ekonomi Kedah, penulis juga menyatakan tentang penguasaan pelabur Cina dalam aktiviti pertanian di Kedah iaitu Lim Lan Cheak. Selain sebagai pelabur yang mempunyai

¹³ Sekitar tahun 1860-an, Kedah telahpun terlibat dalam perdagangan hasil padi (beras) dengan Pulau Pinang. Pada ketika itu Pulau Pinang berada dibawah kekuasaan Syarikat Hindia Timur Inggeris. Seterusnya hasil-hasil padi yang telah diproses telah dieksport ke China.

aset modal yang besar dalam aktiviti ekonomi di Kedah, beliau juga memonopoli aktiviti perladangan ubi kayu di Daerah Kulim serta melahirkan peluang pekerjaan kepada masyarakat setempat melalui pembukaan kilang memproses tepung ubi kayu.

Berdasarkan penelitian yang dibuat, penulis telah membicarakan tentang perkembangan ekonomi Kedah pada kurun ke-19 sehingga awal kurun ke-20. Perbincangan yang dibuat adalah jelas dan banyak membantu. Namun begitu perbincangan yang dibuat hanyalah bertumpu kepada aktiviti ekonomi sahaja tanpa menyentuh secara mendalam berkaitan dengan aktiviti pajakan hasil-mahsul Kedah antara tahun 1897 – 1900M.

Menerusi tulisan yang dihasilkan oleh Shamsudin Mohd Yusof bertajuk, *Surat-menyurat Zaman Sultan Abdul Hamid Halim Shah, Kedah Darul Aman 1882-1943*, beliau telah menyentuh berkaitan dengan Surat-menyurat Sultan Abdul Hamid, penulis telah membicarakan dengan jelas berkaitan dengan kumpulan surat-menyurat baginda yang terkandung dalam 14 buah buku. Penulis juga ada menyentuh berkaitan dengan Pajakan Hasil-Mahsul Negeri, seperti yang tercatat dalam kumpulan SMSAH 7 dan SMSAH 9. Sungguhpun begitu, kupasan yang dibuat hanyalah berkaitan dengan individu yang terlibat dengan aktiviti pajakan, jenis-jenis pajakan serta golongan pemajak yang mendominasi aktiviti pajakan di Kedah pada ketika itu. Namun, tulisan yang dibuat tidak membincangkan secara mendalam tentang peranan aktiviti pajakan dalam mencorakkan aktiviti ekonomi Kedah serta kesannya terhadap ekonomi Kedah semasa pemerintahan Sultan Abdul Hamid.

Sumber yang ditulis oleh Mahani Musa dan Ahmad Jelani Halimi, dalam buku bertajuk *“Warisan Mahawangsa Kedah”*, membuat kupasan secara terperinci

berkaitan dengan surat-surat perdagangan yang melibatkan Kesultanan Kedah dengan pihak Inggeris. Tulisan bertajuk "*Surat-surat Perdagangan Kedah-Inggeris Pada Suku Akhir Abad ke-18*"¹⁴ karya Ahmad Jelani Halimi telah menyentuh hubungan dagangan antara kerajaan Kedah dengan Inggeris dalam abad ke-16. Dalam tulisan beliau, penulis telah menyentuh tentang penggunaan surat-surat "*Cit*"¹⁵ Penulis membincangkan dengan terperinci berkaitan dengan aktiviti perdagangan yang dijalankan oleh Kedah dengan pihak Inggeris dan memberi fokus kepada butiran pesanan barangan keperluan serta ternakan. Dalam tulisan ini, penulis tidak menyentuh berkaitan dengan aktiviti pajakan pada ketika itu kerana tulisan yang dilakukan adalah berkaitan dengan aktiviti perdagangan sekitar akhir abad ke-17 dan awal abad ke-18 sahaja.

Dilihat dari sumber yang lain pula, dalam buku yang bertajuk "*Pengalaman Kedah dan Perlis, Zaman Penjajahan British*", 2001, sebuah karya yang ditulis oleh Mohd Isa Othman, telah membicarakan tentang sejarah ekonomi negeri Kedah pada zaman pra-penjajahan. Dalam buku ini, menerusi Bab 2, penulis telah membicarakan tentang beberapa pandangan tentang bentuk ekonomi Kedah suatu ketika dahulu. Pelbagai pandangan telah dinyatakan dengan menyifatkan bahawa bentuk ekonomi masyarakat Melayu pada waktu tersebut yang disifatkan sebagai berbentuk sara diri. Penulis telah menyifatkan bahawa keadaan ekonomi masyarakat Kedah pada waktu tersebut adalah bersifat tertutup dan melalui proses perkembangan yang berada pada skala yang kecil.

¹⁴ Mahani Musa, Ahmad Jelani Halimi, *Warisan Mahawangsa Kedah*, Persatuan Sejarah Malaysia Cawangan Kedah, 2006, hlm. 13.

¹⁵ Surat *Cit*, merujuk kepada surat atau nota-nota ringkas untuk tujuan pesanan barang dagangan atau pemberitahuan penerimaan barangan pesanan.

Berdasarkan kenyataan yang dinyatakan oleh penulis, beliau telah membuat kupasan tentang pandangan yang telah dikemukakan oleh Azmi Khalid, bahawa ekonomi masyarakat Melayu pada masa tersebut adalah bersifat pelbagai dan dinamik. Apa juga pandangan yang dikemukakan oleh penulis berkenaan dengan bentuk ekonomi masyarakat Melayu pada waktu tersebut dapat diklasifikasikan bahawa masyarakat Melayu era pra-penjajahan dengan memberi fokus kepada negeri Kedah, telahpun mengalami proses perkembangannya dalam bentuk yang tersendiri serta telah melalui proses kemajuan.

Dalam Bab 2 ini juga, penulis telah mengetengahkan tentang isu cukai yang merupakan sumber pendapatan utama pihak pemerintah.¹⁶ Walaupun percukaian merupakan sumber utama pendapatan pihak pemerintah, namun pelaksanaan kaedah kutipan cukai tidak dijalankan secara langsung oleh pihak pemerintah, sebaliknya pihak pemerintah telah menyerahkan kuasa memungut cukai kepada pengusaha-pengusaha yang diberikan kuasa serta kepercayaan menerusi perlaksanaan sistem pajakan. Dikatakan bahawa melalui pengamalan sistem pajakan ini, ia sebagai satu kaedah yang dapat membantu pihak pemerintah dalam usaha meringankan kos, aspek masa dan juga tenaga pentadbiran.¹⁷

Sistem pajak yang diamalkan di Kedah pada zaman pemerintahan Sultan Abdul Hamid ini, merupakan satu bentuk kutipan cukai yang dilaksanakan menerusi sistem tawaran terbuka yang diberikan kepada pihak penender pada waktu itu. Penawaran harga yang tinggi oleh pihak penender terhadap jenis-jenis pajakan yang dibuka akan mendapat hak-hak pajakan dengan kadar masa (tempoh pajakan) yang tertentu dan telah dipersetujui oleh kedua belah pihak. Dalam hal ini, kaedah ini

¹⁶ Mohd Isa Othman, *Pengalaman Kedah dan Perlis, Zaman Penjajahan British*, hlm. 45.

¹⁷ *Ibid.* hlm. 45.

memberikan ruang dan peluang kepada pemerintah memperoleh nilai pajakan yang lebih tinggi menerusi pembukaan tender-tender pajakan yang baru kepada pihak pemajak.¹⁸

Di dalam buku ini juga, penulis telah memberi penjelasan berkaitan dengan kaedah bayaran pajakan yang dibuat kepada pihak pemerintah. Penulis menyatakan bayaran pajakan dilakukan dalam pelbagai cara iaitu melalui pemberian barangan keperluan, wang tunai dan pembiayaan projek-projek tertentu¹⁹. Selain itu, penulis juga menyentuh tentang sikap dan pendirian pihak pemerintah yang menggunakan golongan pemajak khususnya dikalangan pemajak-pemajak Cina (Lim Lan Jak)²⁰ untuk melaksanakan sistem pajak di Kedah dan dikatakan lebih bersifat penswastaaan kutipan cukai oleh pemerintah.²¹

Berkaitan dengan *pajak ampun kurnia*, ia merupakan satu bentuk hak kutipan cukai yang diberikan oleh pemerintah kepada pihak pembesar serta orang kepercayaan. Dalam konteks ini, ia termasuklah pemberian tanah, wang, hak mengutip cukai dan sebagainya. Melalui pemberian ampun kurnia ini, penerimanya mempunyai kuasa untuk melaksanakan hak-hak tersebut secara sendiri mahupun dengan melantik individu lain bagi pihak mereka. Dalam senario pemberian pajakan ini, pemajak berbangsa Cina merupakan kumpulan pemajak yang banyak memonopoli hak pajakan yang telah diberikan oleh pembesar dan individu tertentu yang menerima faedah melalui ampun kurnia yang diberikan oleh pihak sultan.

¹⁸ *Ibid.* hlm. 46.

¹⁹ *Ibid.* hlm. 46.

²⁰ Lim Lan Jak (Lim Lan Cheak) merupakan seorang pemajak Cina yang sangat dipercayai oleh baginda Sultan Abdul Hamid dan beliau sering mendapat tawaran pajakan yang dikeluarkan oleh pihak pemerintah. Beliau juga dikatakan banyak member bantuan menguruskan pinjaman kepada peminjam-peminjam di Pulau Pinang serta banyak membantu hal-hal kewangan pegawai-pegawai Kedah dalam urusan kewangan dan menjelaskan pembayaran bil bagi pihak sultan.

²¹ *Ibid.* hlm. 46.

Penulis banyak membicarakan soal peranan amalan pajak yang dijalankan di Kedah semasa pemerintahan Sultan Abdul Hamid, namun begitu penulis tidak membicarakan secara terperinci dan memberikan penjelasan tentang jenis-jenis pajakan yang pernah dijalankan pada tempoh tersebut dan membuat perincian tentang kumpulan pemajak yang terlibat secara langsung dalam aktiviti ekonomi di negeri Kedah pada waktu itu. Tesis ini, akan menjelaskan tentang sumbangan aktiviti pajakan yang dijalankan di Kedah sekitar tahun 1897 – 1900 Masihi. Selain itu tesis ini juga akan mengupas sejauhmana aktiviti pajakan hasil-mahsul ini mencorak dan mengubah senario ekonomi di Kedah serta kesannya terhadap masyarakat tempatan berbanding era pemerintahan sebelumnya.

Menerusi sumber lain pula, di dalam buku bertajuk *“Chinese Business In The Making Of A Malay State, 1882-1941”*, (1999) yang ditulis oleh Wu Xiao An, penulis telah mengetengahkan beberapa perbincangan berkaitan dengan proses migrasi masyarakat Cina ke Tanah Melayu khususnya di negeri Kedah. Penulis juga memberi penekanan terhadap hubungan dan peranan yang dimainkan oleh peniaga Cina ini dalam aktiviti ekonomi di Kedah sekitar abad ke-18 sehingga abad ke-19. Penulis telah membuat beberapa analisis tentang aktiviti pajakan hasil-mahsul negeri Kedah, perdagangan hasil padi, persaingan dalam aktiviti ekonomi, pajak gadai dan juga konflik kaum yang tercetus di Kulim.

Di bahagian awal buku ini, penulis telah memberi penjelasan berkaitan dengan komuniti masyarakat Cina di Tanah Melayu. Berdasarkan penjelasan yang dibuat, penulis telah memberi penjelasan tentang penghijrahan masuk masyarakat Cina di Kedah. Hubungan masyarakat Cina dengan Tanah Melayu telah pun wujud

lebih awal lagi iaitu sebelum abad ke-18.²² Hal ini dibuktikan bahawa sekitar 60 buah keluarga berbangsa Cina telah pun mendiami Kedah sejak Francis Light menduduki Pulau Pinang dalam tahun 1786.²³ Koh Lay Huan merupakan seorang Kapitan Cina yang sangat berpengaruh dalam komuniti masyarakat Cina Pulau Pinang – Kedah. Beliau juga dikenali sebagai *Che Wan* yang berasal dari daerah Zhang Zhou di provinsi Fujian.

Menerusi bab 3, dalam hubungan masyarakat Cina dan interaksi serantau sekitar tahun 1882-1889 khususnya di Kedah, penulis telah membuat penjelasan berkaitan dengan perniagaan candu di Kedah. Pertengahan tahun 1880-an, beberapa perbincangan antara Sultan Kedah dan pihak berkuasa British telah diadakan untuk membincangkan serta mendapat persetujuan dari pihak Sultan untuk meletakkan penguasaan perniagaan candu di Kedah di bawah pentadbiran Pulau Pinang.²⁴ Sungguhpun begitu, pentadbiran Kedah enggan menerima cadangan yang dikemukakan oleh pihak British kerana persetujuan sultan meletakkan ladang candu bagi kawasan Kulim, Bagan Samak dan Sungai Daun akan mengakibatkan pihak Kedah akan kehilangan punca pendapatan daripada aktiviti perniagaan yang melibatkan komoditi tersebut.

Selain itu, di dalam bab ini juga penulis membicarakan beberapa peniaga Cina yang sangat berpengaruh dalam perjalanan aktiviti ekonomi di Kedah. Antaranya ialah Lim Leng Cheak dan Choong Cheng Kean. Penulis memberikan gambaran yang jelas berkaitan penguasaan aktiviti pajakan kedua-dua peniaga ini di Kedah. Lim Leng Cheak merupakan peniaga Cina dari Pulau Pinang yang mendapat

²² Wu Xiao An, 2003, *Chinese Business In The Making Of A Malay State, 1882-1941*. hlm. 28.

²³ Li Chang-fu, 1935, *Nanyang Huaqiao Shi: A History of Southeast Asia Chinese*, Shanghai Commercial Books, hlm.47, dalam: Wu Xiao An, 2003, *Chinese Business In The Making Of A Malay State, 1882-1941*.

²⁴ Aktiviti perniagaan candu di Kedah meliputi tiga kawasan iaitu, i) Kuala Muda, Sungai Daun dan Bagan Samak ii) Kulim dan iii) Langkawi.

hak menjalankan pajakan di daerah Kulim untuk beberapa jenis pajakan seperti candu, bijih timah, pajak gadai dan kayu-kayan. Beliau mempunyai hubungan yang sangat rapat dengan kapitan Cina di Kulim seterusnya bertindak sebagai individu yang diberi kuasa menjalankan aktiviti pajakan bagi beberapa jenis pajakan yang dijalankan di kawasan ini.

Beliau merupakan peniaga Cina dari Kedah yang juga mendapat beberapa keistimewaan dalam aktiviti pajakan di Kedah selain mempunyai hubungan yang sangat rapat dengan pihak sultan. Keakraban ini bukan sahaja memberi ruang kepada beliau untuk menjalankan aktiviti ekonomi di Kedah dengan mudah tetapi beliau juga mendapat hak memonopoli beberapa aktiviti seperti padi dan juga penjualan senjata.²⁵ Selain membicarakan tentang peranan kedua-dua peniaga ini, penulis juga membicarakan berkaitan dengan rusuhan kaum yang tercetus di Kulim dalam tahun 1888. Rusuhan ini tercetus kesan daripada wujudnya perbalahan antara dua kumpulan Cina yang disebabkan oleh perebutan kuasa perniagaan, politik dan juga berkaitan dengan perniagaan candu. Konflik ini telah mengakibatkan ekonomi Kedah terganggu ekoran keterlibatan kumpulan peniaga dalam konflik tersebut. Sungguhpun begitu, dengan kebolehan Tunku Mohamad Saad serta penglibatan pihak Pulau Pinang dalam isu ini telah berjaya menamatkan konflik di kalangan masyarakat Cina khususnya di daerah Kulim. Namun begitu, menerusi pembacaan yang dijalankan, pembicaraan penulis tentang aktiviti pajakan hasil-mahsul Kedah tidak diketengahkan secara spesifik oleh penulis. Ini kerana penulis hanya memberi fokus kepada perbincangan perniagaan candu serta persaingan peniaga-peniaga Cina dalam aktiviti pajakan di Kedah.

²⁵ Wu Xiao An. hlm . 49.

Di dalam bab 5 pula, penulis cuba membicarakan tentang proses peralihan daripada tradisi kepada era pemodenan ekonomi Kedah dalam tahun 1895-1905. Di dalam bab ini, penulis membicarakan peranan peniaga-peniaga Cina sama ada dari Pulau Pinang mahupun Kedah dalam menjalankan aktiviti pajakan hasil-mahsul Kedah. Penulis juga membicarakan tentang penguasaan pajakan hasil-mahsul Kedah oleh peniaga-peniaga Cina serta persaingan yang timbul antara mereka dalam mendominasi aktiviti pajakan di Kedah. Pembicaraan yang panjang lebar dan jelas telah dilaksanakan oleh penulis berkaitan dengan peranan peniaga-peniaga Cina dalam mencorakkan aktiviti ekonomi di Kedah sehingga tahun 1942.

Kajian kritis ini, adalah satu usaha untuk memperjelaskan tentang deraf-deraf perjanjian pajakan hasil-mahsul Kedah yang dimeterai oleh pihak pemerintah dengan kumpulan-kumpulan peniaga Cina pada waktu tersebut. Selain itu, melalui kajian ini adalah untuk menjelaskan usaha-usaha pembaharuan yang dilaksanakan oleh Sultan Abdul Hamid dalam konteks membangun serta menambah baik pengurusan ekonomi seterusnya membangunkan ekonomi Kedah dalam tahun 1897-1900. Kajian ini diharapkan dapat memberi manfaat kepada umum, khususnya pengkaji-pengkaji sejarah Malaysia serta menjadi satu bahan bertulis yang dapat digunakan oleh generasi masa depan dalam konteks memartabatkan karya sejarah sebagai satu wadah pembina jati diri masyarakat Malaysia serta memartabatkan sejarah Negara pada masa hadapan.

Antara sejarawan tempatan yang pernah membuat kajian tentang kajian aktiviti ekonomi di Kedah ialah Dr. Mohd Isa Othman, menerusi kertas kerja bertajuk, *“Hubungan Kedah – Pulau Pinang 1786 – 1900”*, 2014. Dalam tulisan yang dihasilkan, penulis membincangkan tentang senario hubungan sosio-ekonomi Kedah – Pulau Pinang dan peranan Pulau Pinang sebagai sebuah pusat perdagangan